

Tot el llegat Brossa, al MACBA

La Fundació Joan Brossa i l'Ajuntament de Barcelona dipositen al Museu d'Art Contemporani de Barcelona la col·lecció, l'arxiu i la biblioteca de l'artista, que sumen **més de 60.000 ítems**, entre poemes, objectes, instal·lacions, cartells, cartes, llibres, manuscrits, fotografies, pintures, revistes i altres documents

Barcelona, 13 de gener de 2012. Joan Brossa no llençava mai un paper. Tenia un particular ordre, o desordre, segons com es miri. Les fotografies del seu estudi són famoses perquè mostren les ingents muntanyes de papers que s'amuntegaven per terra. Quan un visitant s'apropava al seu escriptori, havia d'anar amb molt de compte de no moure ni un sol retall de diari, perquè altrament s'arriscava a ser esbrincat. Poeta en el sentit més ampli del mot, per a Brossa l'art era un tot, i no existien els gèneres. El seu immens llegat n'és una prova: manuscrits, poemes visuals, guions de cinema, peces escèniques, llibres d'artista, traduccions, cartells, instal·lacions, obres plàstiques, joguines, jocs de màgia, documents i altres objectes que fugen de qualsevol classificació. La Fundació Joan Brossa i l'Ajuntament de Barcelona, en consonància amb la voluntat de Brossa de no dispersar la seva obra, han dipositat ara al Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA) el conjunt d'aquest impressionant patrimoni, en règim de comodtat i per un període de 25 anys (renovable), amb la responsabilitat de custodiar, conservar, catalogar, fer accessible i divulgar el llegat. L'Ajuntament de Barcelona, a més, destina 300.000 euros a la digitalització d'una part important d'aquest patrimoni. En aquest sentit, la mateixa natura del Museu permet potenciar les lectures transversals tan necessàries en l'obra del poeta, perquè la complementaritat entre el Centre d'Estudis i Documentació del Museu i la Col·lecció MACBA permet superar la distinció entre *document* i *obra* i salvaguardar com un tot el conjunt del llegat. Aquest està format per més de 60.000 ítems: 50.000 documents (la meitat encara no catalogats), 6.000 llibres, 5.700 revistes, 100 publicacions d'artista, 130 poemes visuals (molts d'inèdits), 1.000 fotografies, 150 instal·lacions i 1.000 cartells, entre d'altres. El Museu es compromet també a potenciar la presència de l'obra visual del poeta en el context de la Col·lecció MACBA i, juntament amb la Fundació Joan Brossa, assumeix la tasca de seleccionar materials d'aquest llegat amb motiu de les presentacions d'obra visual de l'artista que es facin a La Seca i en d'altres indrets. Així, l'any 2013, el Museu dedicarà l'exposició de la Col·lecció a llegir la figura de Brossa i la seva repercussió en l'art català i internacional.

Entre els diversos objectius del MACBA, ocupa un lloc destacat garantir la conservació i l'accés a l'obra i als arxius personals d'artistes, crítics i altres agents importants en l'àmbit de les pràctiques artístiques contemporànies. En aquest sentit, en els darrers anys, s'han dipositat al Museu importants fons patrimonials i arxius d'Art & Language (Col·lecció Philippe

Méaille), Gordon Matta-Clark (Col·lecció LATA, de Harold Berg), Xavier Miserachs, Marcel Broodthaers (Col·lecció Barbara Herbig), Joan-Josep Tharrats i Josep Maria Casademont, entre d'altres. La incorporació al patrimoni del MACBA del llegat de Joan Brossa suposa ara un nou repte per al Museu, perquè constitueix un reflex directe dels múltiples vessants de la incansable activitat del poeta i inclou milers de documents que fugen de qualsevol classificació.

L'acumulació d'aquest documents i altres objectes va provocar al seu dia que l'estudi de Brossa fos massa incòmode per treballar-hi. Gràcies a l'ajut de l'Ajuntament de Barcelona, l'any 1987 Brossa pogué llogar un segon estudi a la mateixa casa del carrer de Gènova on vivia. A canvi, el poeta es va comprometre a llegar part de la seva obra a l'ens municipal. Com que la producció continuà creixent a partir d'aquella data i a l'inventari tampoc no hi figurava tot, Brossa establí en el seu testament la creació d'una Fundació on s'aplegués tant el llegat de l'Ajuntament com totes les altres obres i papers que tenia. D'aquesta manera la seva obra no es dispersaria. El desembre del 1998 Brossa va morir i tot el material fou traslladat a la seu de la Fundació Joan Brossa. Ara, gairebé quinze anys després de la seva desaparició, aquest conjunt patrimonial es diposita de manera íntegra al MACBA.

L'obra de Joan Brossa situa la paraula, l'experiència poètica i l'acció teatral al cor de la producció artística. Com Stéphane Mallarmé fa en relació amb l'espai, Brossa eixampla la noció d'objecte i l'acció comunicativa. La seva profunda influència en diverses generacions d'artistes catalans el fa essencial per entendre els canvis de paradigma artístic a la segona meitat del segle XX. Brossa se situa dins les col·leccions del MACBA a l'entorn de figures centrals del discurs del Museu, com ara Öyvind Fahlström, Marcel Broodthaers i Dieter Roth, que emplacen la realitat de la poesia en l'àmbit visual de la pàgina expandida.

Obres d'art, biblioteca i arxiu

L'inventari de les obres de Brossa apareix dividit en tres categories:

- **Obres d'art.** Pintura, collage, obra seriada, originals de poemes visuals, cartells, objectes, instal·lacions i llibres d'artista no sols de Joan Brossa, sinó també d'altres creadors, com Joan Miró, Antoni Tàpies, Moisès Villèlia, Joan Ponç, Modest Cuixart, Erwin Bechtold, Will Faber, Perejaume i Jaume Xifra, entre d'altres.
- **Biblioteca.** Formada per 6.000 llibres i 5.700 números de revistes, que configuren un ric fons bibliogràfic d'obres literàries, catàlegs d'exposicions, assajos sobre teatre, màgia i cinema i altres expressions artístiques que van interessar el poeta.
- **Arxiu.** Constituït per més de 50.000 documents, entre poesia pròpiament dita, esborranys de poemes visuals, guions de cinema, peces escèniques i altres escrits (entre esborranys i versions definitives), obra plàstica editada en publicacions de paper, traduccions d'obres literàries, correspondència, fullets, factures i altres peces inclassificables, com el manuscrit del segle XVIII *Muera la incredulidad*.

En aquest llegat, destaca la relació que es pot establir entre les peces d'arxiu i les obres d'art. És el cas del manuscrit del llibre visual *Nocturn matinal* (1969) i el llibre de bibliòfil fet conjuntament amb Tàpies l'any 1970 a partir de la suite de Brossa, i del manuscrit *Pluja* (sèrie

«Poemes habitables», 1970) i el llibre d'artista *Pluja* (Barcelona, 1973). La salvaguarda d'aquest material en un sol lloc, així com la possibilitat de construir un catàleg totalment interrelacionat, facilitarà l'estudi d'aquest univers a investigadors d'arreu del món.

La majoria d'**obres d'art** del llegat són de Brossa, però també hi ha obra gràfica i pintura dels nombrosos amics artistes del poeta. Hi són la majoria dels poemes visuals de Brossa, com la carpeta *Septet visual* (1978), on es troben la cèlebre *Elegia del Che*, o els poemes sense títol constituïts per una «essa amb peix» o el «poema-revòlver», com també els primers poemes experimentals del 1941 i el 1947, alguns presents en l'exposició de la Col·lecció MACBA *Volum!* També hi ha tota la col·lecció de cartells, que representa la part més popular de Brossa i està lligada a les circumstàncies polítiques del país. Cal destacar els objectes i les instal·lacions, des dels primers objectes de Dau al Set del 1951 fins a peces gairebé mai exhibides (com *Ateu*, del 1991), així com la instal·lació *Pau paula*, formada per unes cadires en cercle que envolten una muntanya de daus coronada per una calavera. Els llibres de bibliòfil són una altra de les perles del llegat, fets conjuntament amb artistes com Miró, Tàpies, Cuixart, Villèlia, Amat, Niebla, Yamamoto, Perejaume, Chillida, Esclusa, Riera i Aragó, Madoz... Destaquen llibres com *El pa a la barca* (1963) i *Carrer de Wagner* (1998), amb Tàpies, i *Tres Joans* (1978), amb Miró. Aquest conjunt inclou obres d'altres artistes, com ara obres gràfiques de Miró, un retrat de Brossa fet per Tàpies, escultures amb canyes de Villèlia i altres peces de Frederic Amat, Alfons Borrell i Perejaume, entre d'altres.

Els 6.000 volums de la **biblioteca personal** es van catalogar gràcies a un conveni amb la Fundació Vila Casas i la col·laboració de la Universitat de Barcelona. El catàleg en línia, ara integrat al catàleg de la biblioteca del MACBA, es pot consultar ara a través del web del Museu (www.biblioteca.macba.cat) i del Catàleg Col·lectiu de les Universitats de Catalunya (ccuc.cbuc.cat). Tots aquests exemplars estan ja disponibles per a la seva consulta al Centre d'Estudis i Documentació del MACBA. Les 5.700 revistes (en procés de catalogació ara per part del MACBA) són d'especialitats molt diverses (artístiques, literàries, polítiques, satíriques) i inclouen fins i tot còmics i publicacions juvenils i infantils: *D'Ací i d'Allà*, *Destino*, *¡Cu-cut!*, *Títore*, *Treball* (PSUC), *Dock(s)*, *Estel*, *Aventurero*, *En Patufet*...

Important col·lecció de fotografies de Brossa

Quant a l'**arxiu personal**, els treballs de catalogació es van iniciar el 2003 gràcies a un ajut de la Direcció General de Archivos y Bibliotecas del Ministerio de Cultura. Dels més de 50.000 documents, se n'han catalogat fins ara la meitat, a causa de la fragilitat i la complexitat dels materials. El contingut de l'arxiu té una tipologia molt diversa: les obres escèniques *El cop desert* (1944) i *Escenes d'equitació* (1947), la darrera versió del manuscrit *Fora de l'umbracle* (1968), la traducció que Brossa va fer del francès de *Les ungles del guant. Ronda de Rimbaud*, l'abundant correspondència amb Miró, Cabral de Melo, Saura, Millares, Maria Mercè Marçal..., fullets i petites publicacions que permeten reconstruir la història de l'avantguarda catalana de postguerra i de la poesia experimental catalana, etcètera.

L'arxiu personal inclou també una important col·lecció de fotografies de Brossa al llarg de la seva vida, fetes per diferents autors. Al perfil de Flickr del Centre d'Estudis i Documentació ja estan disponibles per a la consulta en línia unes 200 d'aquestes imatges, realitzades, entre d'altres, per Martí Gasull. Aquesta selecció s'anirà ampliant progressivament.

Amb l'objectiu de potenciar la divulgació de continguts, i en aquest cas amb la complicitat de la Fundació Joan Brossa, el MACBA posa a disposició del públic a partir d'ara deu fotografies de Joan Brossa amb llicència Creative Commons, que es poden trobar al mateix àlbum de Flickr. Totes aquestes imatges es poden consultar a www.flickr.com/photos/arxiu-macba/collections/

La Fundació Joan Brossa

La Fundació Joan Brossa es constituí el 20 d'octubre de 1999. La idea arrenca del testament de Joan Brossa, en el qual deixava totes les seves pertinences a la Fundació que es creés amb el seu nom i nomenava expressament uns patrons: Pepa Llopis, com a presidenta vitalícia, l'Ajuntament de Barcelona, Glòria Bordons, M. Lluïsa Borràs, Mercè Centellas, Jordi Coca, Daniel Giralt-Miracle, Dolors Guilleumas, Josep M. Mestres Quadreny, Lluís Permanyer, Lluís Riera, Andreu Rossinyol i Antoni Rubió. Pepa Llopis, la seva companya, fou la que portà la iniciativa després de la mort del poeta i tirà endavant els estatuts de la Fundació. Actualment, els patrons de la Fundació són: l'Ajuntament de Barcelona, Hermann Bonnín, Glòria Bordons, Mercè Centellas, Mirentxu Corcoy, Daniel Giralt-Miracle, Dolors Guilleumas, Jesús Julve, Carme Llopis, Jaume Maymó, Josep M. Mestres Quadreny, Lluís Permanyer, Lluís Riera, Andreu Rossinyol, Antoni Rubió i Guillem Sánchez. El president és Josep Maria Mestres Quadreny; els vicepresidents són Daniel Giralt-Miracle i Mercè Centellas; el tresorer, Guillem Sánchez; i el secretari, Jaume Maymó.

A principis del 2000, la Fundació s'instal·là en un pis del carrer de Llúria, cantonada Provença, lloc on s'aplegaren els materials diversos procedents dels dos estudis que tenia el poeta: l'històric del carrer de Balmes i el que constituí al carrer de Gènova a partir de l'any 1987 gràcies al vitalici atorgat per l'Ajuntament de Barcelona. Després de la col·laboració amb el Krtu de la Generalitat de Catalunya per a l'organització de la gran exposició *Joan Brossa o la revolta poètica* a la Fundació Joan Miró l'any 2001, l'any següent s'iniciaren les tasques de catalogació de la biblioteca personal de Brossa. Un cop catalogats els seus 6.000 exemplars, la biblioteca s'obrí a la consulta del públic l'any 2003 a la seu de la Fundació Vila Casas al carrer d'Ausiàs Marc de Barcelona. A continuació, es començà la ingent tasca de catalogació de l'arxiu personal de Brossa. Paral·lelament, s'organitzaren activitats literàries al voltant de l'obra brossiana, gràcies al suport de la Institució de les Lletres Catalanes, i es gestionaren diferents exposicions. L'any 2006 la Fundació obrí un local al carrer de Provença com a espai d'exposició permanent i per a l'organització d'activitats pedagògiques i itineraris brossians per Barcelona i rodalia.

L'any 2010, davant de la imminent tornada de la biblioteca de Brossa, un cop acomplert el conveni amb la Fundació Vila Casas, i davant de la crisi econòmica, la Fundació Brossa inicià gestions per allotjar en alguna institució pública l'arxiu i la biblioteca brossians. Finalment, el primer trimestre del 2011 el patronat decidí de cedir el conjunt de l'obra de Brossa al MACBA, per la coherència de línies amb l'esperit de l'obra de Joan Brossa i pel fet que es tracta d'una institució que pot donar respostes a la gestió tant de la part d'arxiu i biblioteca com de la del fons d'art. Tot just es començaven a fer les primeres gestions per a la signatura del comodatiu, que la presidenta Pepa Llopis moria a primers de juny. El compositor Josep Maria Mestres Quadreny, patró, amic i còmplice de Brossa, agafà

immediatament el relleu i fou escollit unànimement nou president de la Fundació el
proppassat 12 de juliol.

Servei de Premsa MACBA

Telèfons: (00 34) 93 481 33 56 i 93 481 47 17

Adreça electrònica: press@macba.cat

BIOGRAFIA

Joan Brossa (Barcelona, 19 de gener de 1919 - 30 de desembre de 1998) és el poeta avantguardista català més important del segle XX. Va començar a escriure quan el van mobilitzar durant la Guerra Civil espanyola. Un cop tornat a Barcelona (1941), va conèixer J. V. Foix, Joan Miró i Joan Prats. Gràcies als seus consells i dins d'una línia neosurrealista va començar a escriure sonets, proses, odes i teatre (que ell anomenava «poesia escènica»). Poeta en el sentit més ampli del mot, per a Brossa no existiren els gèneres ni les fronteres entre les arts. L'any 1941 i d'acord amb els paràmetres futuristes, va fer els primers poemes visuals (que aleshores anomenava «experimentals»). El seu primer *objet trouvé* és del 1943, el seu primer aparellament d'objectes distants és del 1951 i la seva primera instal·lació, a l'aparador de la sastreria Gales, és del 1956. L'any 1947 havia fundat la revista *Dau al Set* amb Antoni Tàpies, Joan Ponç, Modest Cuixart, Arnau Puig i Joan-Josep Tharrats; i l'any 1951 havia participat en l'exposició del grup a la Sala Caralt amb tres poemes experimentals.

A partir del 1950 i a causa dels contactes amb el poeta brasiler João Cabral de Melo, la poesia de Brossa (amb el llibre *Em va fer Joan Brossa*) féu un tomb radical vers el compromís social. Aquest interès polític també el manifestà Brossa en odes, sonets i obres de teatre d'una estructura més tradicional (com ara *El pedestal són les sabates*, 1955, entre els llibres de poesia, i *Els beneficis de la nació*, 1958, i *Or i sal*, 1959, entre els de teatre). Al costat, però, hi hagué un interès conceptual, que desenvolupà especialment a partir dels anys seixanta (*Poemes civils*, 1960, *El saltamartí*, 1963, etcètera). Això el portà durant aquella dècada a experimentar a fons amb la poesia visual i els poemes objecte, gèneres que ja no va abandonar mai.

L'any 1960 participà, convidat per Miró, a l'exposició *Poètes, peintres, sculpteurs* a la Galeria Maeght de París. Simultàniament iniciava les col·laboracions amb artistes com ara Antoni Tàpies i Joan Miró, que a poc a poc aniria ampliant cap a creadors de totes les generacions: Eduardo Chillida, Frederic Amat, Perejaume, Alfons Borrell, José Niebla... En tots els casos, el resultat són llibres ben singulars, com ara *Novel·la* (1965, amb Tàpies) i *Tres Joans* (1978, amb Miró), en què la complicitat entre el veterà pintor i el poeta és total. Dins del món de la poesia visual, fou reconegut des del principi i l'any 1971 participà en una exposició col·lectiva internacional a Nuremberg i Belgrad.

Paral·lelament, a partir de la sorpresa que va suposar l'any 1970 la publicació de *Poesia rasa* (selecció de llibres escrits des del 1943, continuada a *Poemes de seny i cabell*, 1977, i a *Rua de llibres*, 1980) i els sis volums de *Poesia escènica* (entre 1973 i 1983), Brossa s'anà imposant com una de les figures cabdals de la literatura catalana contemporània, alhora que començava a ser reconegut internacionalment com a artista plàstic. De mica en mica l'obra de Brossa era sol·licitada arreu, però d'ençà de la seva primera antològica a la Fundació Joan Miró de Barcelona (1986), les exposicions

esdevingueren una constant per al poeta. A més, la seva obra havia arribat al carrer mitjançant els anomenats «poemes corporis», com ara el *Poema visual transitable* del velòdrom de Barcelona (1984). Aquests poemes van anar esdevenint un paisatge habitual per als barcelonins i per als habitants de ciutats del voltant de la capital catalana, però també de Mallorca, d'Andorra i, fins i tot, de llocs tan allunyats com Frankfurt i l'Havana. Una altra fita en la seva carrera artística fou l'exposició *Joan Brossa, entre les coses i la lectura* al Palau de la Virreina de Barcelona (1994).

Plàstica, literatura, teatre i cinema

De tota manera, aquesta dedicació a la plàstica mai no va suposar una interrupció de la seva enorme obra literària i teatral. Pel que fa a l'escena, ja des dels anys quaranta havia escrit accions espectacle (precedents dels *happenings* i les *performances*), i més tard va derivar cap a tota mena de gèneres parateatral, com ara els monòlegs de transformació, els ballets i els concerts, alhora que aprofundia en el teatre de text, els llibrets d'òpera i els guions cinematogràfics (és de tothom coneguda la seva col·laboració amb Pere Portabella). Són remarcables les col·laboracions amb els músics Josep M. Mestres Quadreny i Carles Santos, amb els quals aconseguí relleu internacional gràcies a estrenes com *Suite bufa* (amb Mestres) a Bordeus l'any 1966, o *Concert irregular* (amb Santos) a Sant Pau de Vença el 1968. L'any 1978 participà amb la primera obra a les Setmanes Catalanes de Berlín, per a les quals executà també el cartell *Musiktheater*.

Pel que fa a la poesia pròpiament dita, Brossa no deixà mai de practicar el poema curt de caràcter lúdic, breu i sorprenent (*Els entra-i-surts del poeta. Roda de llibres*, 1969-1975). En la dècada dels setanta començà a desenvolupar un nou gènere poètic, la sextina, forma medieval amb la qual experimentà fins als límits (els seus llibres de sextines són recollits a *Viatge per la sextina*, 1987). En els seus últims llibres, es constata una continguda i emotiva reflexió sobre la vida i la mort, plena de digressions i serenitat (*Passat festes*, 1995; *La clau a la boca*, 1997, i *Sumari astral*, 1999). Els darrers anys de la seva vida va rebre premis en tots els gèneres que havia practicat i des de tota mena d'instàncies. Entre d'altres, el Premi Ciutat de Barcelona 1987; la medalla Picasso de la UNESCO 1988; el Premi Nacional d'Arts Plàstiques de la Generalitat de Catalunya 1992; i la Medalla d'Or de les Belles Arts del Ministerio de Cultura 1996. L'any 1999, en ocasió del seu 80è aniversari, havia de rebre el doctorat *honoris causa* per la Universitat Autònoma de Barcelona, però no fou possible a causa de la seva mort inesperada.

En el terreny internacional, cal remarcar la presència de Brossa a l'Art'20 de Basilea (1989) i a les biennals de São Paulo (1994) i de Venècia (1997), i les exposicions individuals a Munic (1988), Nova York (1989), Ceret-Cotlliure (1990), Houston (1990), Londres (1992), Marsella (1993), Malmö (1993), París (1995), Kassel (1998) i Mèxic i Monterrey (1998), entre d'altres. Després de la seva mort, fou la gran antològica del 2001 a la Fundació Joan Miró de Barcelona la que atorgà a Joan Brossa la consagració definitiva. Des del 2005 i fins a l'actualitat, altres exposicions antològiques seves han recorregut diverses ciutats de Xile, Brasil, Argentina, Portugal, Àustria, Txèquia, Suècia, França, Alemanya i Polònia.